

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱՆԴԱՄ ԵԿԵՂԵՑԻՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻՆ

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին ուղղած փետրվար 19 թվակիր պաշտոնական նամակում, Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի ընդհանուր քարտուղար Ու. Ա. Վիսսեր Դ' Հուֆտը ուրախությամբ հաղորդում էր, որ «Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդում Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու մուտքի համար սահմանադրական պայմանները լրիվ կերպով կատարվել են», որով «Ձեր Եկեղեցին ընտրված է որպես անդամ Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի»:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը Իր 7 մարտի պատասխան նամակում գոհունակությամբ գրում էր Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի ընդհանուր քարտուղարին. «Մխիթարական է Մեզի համար տեղեկանալ այս մասին և աղոթել առ Տեր, որպեսզի Իր Ավետարանի լույսով առաջնորդե մեր քայլերը ի խնդիր աստվածային պատվիրաններու հաստատման երկրի վրա: Երանի թե մենք բոլորս կարենանք Տիրոջ ձեռքին գործիքները դառնալ քրիստոնեական մեծ իդեալներու կենսագործման համար մարդկային աշխարհի մեջ»:

Ինչպես հայտնի է, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը 1962 թվականի ապրիլ 26 թվակիր նամակով դիմել էր Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի կենտրոնին, փափագ հայտնելով Հայ Եկեղեցու անդամակցության

համար. «Հայ Եկեղեցին և անոր կեդրոնը հանդիսացող Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը ի սկզբանե հոգեկան մխիթարությամբ են հետևած Ձեր ստեղծած էկումենիկ շարժումին և ցարդ Ձեր ի գործ դրած աստվածահաճո ճիգերուն, համրապնդումն քրիստոնեական եղբայրության և գործակցության աշխարհի եկեղեցիներու միջև՝ ճշմարիտ ավետարանական ոգիով»:

Պաշտոնական սույն գրության հետ, Վեհափառ Հայրապետը ներկայացրել էր նաև մի հուշագիր Հայ Եկեղեցու առաքելականության, նվիրապետության և արդի վիճակի մասին:

Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի ստեղծումը Բրիտանական Եկեղեցու պատմության նորագույն շրջանի նշանակալից երևույթներից է, որպես կարևոր քայլ քրիստոնեական եկեղեցիների սիրո և միության նոր փորձերի:

«Եկեղեցիների համաշխարհային խորհուրդը կամ էկումենիկ շարժումը նոր երևույթ մըն է,— գրում է Վեհափառ Հայրապետը 1962 թվականի Ապգային-եկեղեցական ժողովում կարդացած Իր լեկուցագրում,— որ կհատկանշե մեր պատմական ժամանակաշրջանի կարևոր մեկ երեսը: Մենք կհավատանք, թե այս շարժումով հառաջ եկած կազմակերպությունը ճշմարիտ կերպով կհամապատասխանե Հայ Եկեղեցվո՝ քրիստոնեական եկեղեցիներու միջև եղբայրության և միության ըմբռնումին»:

Արդարև մեր օրերին պատմության գիրկն է անցել եկեղեցիների մեկուսացած, կղզիացած ապրելու ժամանակը: Եվ նույնպես, պատմության գիրկը անցած պետք է նկատել եկեղեցիների միջև անհանդուրժող ոգին և մեկը մյուսի վրա իշխելու ձգտումը, «միակ ճշմարտությունը» դավանելու հակաազդեցության և հավակնության միջոցով:

Գոհունակությամբ պետք է արձանագրել, որ այժմ քրիստոնյա աշխարհը մեծ հետաքրքրություն է հանդես բերում եկեղեցիների միության գաղափարի շուրջ:

Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին ևս, վերջին հիսնամյակի ընթացքում, լայն հետաքրքրություն և հաճախ սրտագին մասնակցություն է բերել միջեկեղեցական հանդիպումներին, որոնք մեծ իրադարձություններ են մեր ժամանակներում եկեղեցիների կյանքում, միություն հաստատելու ճանապարհի վրա:

Արդի պայմաններում, միջեկեղեցական հանդիպումներն ու շփումները անհրաժեշտ են այն իմաստով, որ նախ դրանք կփարատեն եկեղեցիների միջև գոյություն ունեցող նախապաշարմունքները, այնուհետև կցրեն փոխադարձ կասկածամտությունները և կստեղծեն եկեղեցիների միջև իրարհասկացողության, վստահության, հարգանքի և սիրո մթնոլորտ:

Այս մտածումների լուսի տակ, մեր Եկեղեցին մասնակցել է 1927 թվականին Լոզանի, 1937 թվականին Էդինբուրգի, 1952 թվականին Լուդի Կարգի և հավատի ժողովներին, որոնք հանդիսանում են հուսալի սկզբնավորություններ եկեղեցական ապագա ցանկալի միության:

Այս ճանապարհի վրա, Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի ստեղծումը մի գոտեպնդիչ երևույթ է:

Եկեղեցիների սույն կազմակերպությունը հիմնվել է 1948 թվականին, օգոստոսի 30-ին, Ամստերդամում գումարված իր առաջին ժողովում, ուր և ընդունվել են կազմակերպության կանոնադրությունը և սկզբունքները:

1954 թվականին Էվենստոնում (ԱՄՆ) գումարվում է Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի երկրորդ համագումարը: 1961 թվականի նոյեմբերին, Նոր-Դելհիում, գումարվում է երրորդ համագումարը, ուր ընդունվում է հետևյալ դավանաբանական բանաձևը, որպես կազմակերպության հիմունք. «Եկեղեցիների հա-

մաշխարհային խորհուրդը եկեղեցիների մի ընկերություն է, որը դավանում է մեր Տերը Հիսուս Քրիստոս որպես Աստված և Փրկիչ ըստ Ս. Գրքի, և աշխատում է միասին իրագործել իր հասարակաց կոչումը, ի փառս Աստուծո՝ Հոր, Որդւյն և Հոգւյն Սրբո»:

Վեհափառ Հայրապետը, ապրիլ 26 թվակիր Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդին գրած իր վերոհիշյալ գրության մեջ նշում էր, որ «Մենք համոզված ենք, թե Ձեր կազմակերպության հիմնական սկզբունքները և գործելու ոգին իրոք որ համապատասխան են Քրիստոնեական Եկեղեցվո առաջադրանքներուն, առանց որևէ չափով խախտելու պատմականորեն ծնունդ առած ու վարձացած բոլոր եկեղեցիներու ինքնուրույնությունը և ինքնավարությունը»:

Հայ Եկեղեցու սրտագին իղձն է եղել և է, պահելով հանդերձ իր ազգային ավանդությունները և աստվածաբանական մտածելակերպը, իրականացած տեսնել քրիստոնեական եկեղեցիների եղբայրությունն ու միությունը:

Ինչպես անցյալում, այժմ էլ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գլխավորությամբ, ողջունում է այն բարի ջանքերն ու միջեկեղեցական հանդիպումները, որոնց նպատակն է ստեղծել վստահելի հող, ապագա եկեղեցական միության համար:

Հատկապես վերջին տարիների և մանավանդ Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի օրոք Հայ Եկեղեցին, քրիստոնեական սիրո և հարգանքի ըմբռնումով, շատ սիրալիր և բարեկամական հարաբերություններ է մշակում առհասարակ օրթոդոքս եկեղեցիների, Ռուս Պրովսլավ Եկեղեցու, Վրաց Եկեղեցու, Անգլիկան Եկեղեցու և Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի և ԱՄՆ-ի Եկեղեցիների ազգային խորհրդի հետ:

«Մենք չենք հավատար Եկեղեցիներու միության իրականացման,— գրում է Վեհափառ Հայրապետը 1962 թվականի վատկական իր քարոզի մեջ,— քրիստոնեական որոշ Աթոռներու իշխանության տարածումով այլ եկեղեցիներու վրա, ինչ ձևով ալ ըլլա այդ»:

Իսկ վերջին Ազգային-Եկեղեցական ժողովում կարդացած իր զեկուցագրում Վեհափառ Հայրապետն ասաց.

«Մենք կդավանինք քրիստոնյա եկեղեցիներու միությունը՝ Ս. Ավետարանը ընդունելով իբրև

հաստատուն վեժ և Զրիստոնեական Ընդհանուր Եկեղեցին՝ իբրև կենդանի մարմին, որուն Գլուխը կ'գտնվի Ինքը, մեր Տերը և Փրկիչը Հիսուս: Բոլոր քրիստոնեական եկեղեցիները նույն մարմնույն անդամներն են:

Քրիստոնեությունը, իբրև աստվածային պատգամ և նախախնամության գործ, անշուշտ մեկ է և տիեզերական, սակայն այդ աստվածային տնօրինության իրագործումը երկրի վրա, պեցած է և կ'պեցնու արտաքին տարբեր տարապներ, համաձայն ժողովուրդներու հոգեկան դիմագծության և Աստուծո խոսքը ընկալելու և ապրելու կերպին, և համաձայն պատմական պարագաներուն և ավանդություններուն, որոնց մեջ ծնունդ են առած ու վարձագած եկեղեցիները:

Մեր եկեղեցվո ծագման, կազմավորման և վարձագման պատմության և ավանդություններու, ինչպես և մեր ժողովուրդին հատուկ կրոնական ապրումներու կերպերուն մեջ, Մենք կ'գտնենք մեր Ազգային Եկեղեցվո քրիստոնեության հարապատությունը և վավերականությունը:

Հետևաբար, եկեղեցիներու միությունը ըսելով, մենք միշտ պիտի հասկնանք սիրո հարաբերություններու մշակում և եղբայրական գործակցություն եկեղեցիներու միջև, ամեն մեկը պահելով իր դավանական մտածելակերպը, իր ավանդությունները և ծեսերը և իր ինքնագլուխ, անկախ ղեկավարությունը:

Եկեղեցական միության հարցում ա՛յս է եղել և է՛ Հայ Եկեղեցու դիրքը Շնորհալու օրերից մինչև այսօր: Շնորհալին, եկեղեցական միության այդ լուսապայծառ դեմքը, որը հանգամանորեն շարադրել է Հայ Եկեղեցու դիրքը և սկզբունքը եկեղեցական միության հարցում, պահանջում էր, որ սեղանի շուրջ նստեն եկեղեցիները «հաւասար ընդ հաւասարի, և ոչ որպէս տէր ընդ ծառայի... յաղագս աստուածային սիրոյն հաղորդութեան և ոչ իբր ի մոլորութենէ դառնալով ի ճշմարտութիւն»:

Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանյանը, որ այնքան ձեռնհասորեն վերադվել է եկեղեցիների միության հարցով, շատ ճիշտ և սպառնալից կերպով գրում է. «Հայոց Եկեղեցին միաբանությունը հասկցավ միշտ բառին ճիշտ և սեղմ նշանակությամբ: Նա միաբանությունը ըսելով ուզեց եկեղեցիներու միջև ունենալ հոգևորական հաղոր-

դակցություն, փոխադարձ հարաբերություն և իրարու դիրքին հանդեպ հարգանք, յուրաքանչյուրին համար յուր շրջանակին և սահմաններուն մեջ ապաստություն և ամենուն վրա տիրապետող քրիստոնեական սուրբ սերը: Նա երբեք չուզեց հանդուրժել, որ միաբանությունը տիրապետության փոխվի և մարդոտության վերածվի»:

Վազգեն Ա Հայրապետը, այս մտածումների լույսի տակ, երբ 1956, 1960 և 1961 թվականներին, հովվապետական այցելությամբ գտնվում էր Մերձավոր Արևելքում, Եվրոպայում, ԱՄՆ-ում, Թուրքիայում և շփումներ էր ունենում միջեկեղեցական կրոնական պետերի հետ, միության այդ ոգին ուներ իբրև առաջնորդ Իր հանդիպումների և տեսակցությունների ժամանակ:

1956 թվականի մայիսին, երբ Վեհափառ Հայրապետը գտնվում էր Լոնդոնում, Նիկիական միության ակումբում ի պատիվ Իրեն կազմակերպված պաշտոնական ընդունելության ժամանակ, անդրադառնալով եկեղեցական միության հարցին, ասում էր. «Քրիստոնեական եկեղեցիների եղբայրական մերձեցումով և գործակցությամբ, խորհում ենք, թե պորագրած կլինենք Զրիստոսի Եկեղեցին»:

1961 թվականի հունիսին, երբ Ամենայն Հայոց Հայրապետը գտնվում էր Ստամբուլում, Ֆեների Հունաց Պատրիարքարանում, Հունաց Տիեզերական Պատրիարք Նորին Սրբություն Աթենագորասը, ողջունելով Ամենայն Հայոց Հայրապետին, ասում է. «Ձերդ Սրբությանը ճանաչում ենք Ձեր աշխատությունների և վզացմունքների և մանավանդ քրիստոնյա եկեղեցիների համագործակցության և միության հարցում Ձեր ունեցած կարծիքների մեջ: Այս բոլորի համար Ձեզ սրտանց շնորհավորում են: Մեր երկու Եկեղեցիները նույն ճանապարհով են ընթացել դարերի ընթացքում: Եթե երբեմն պատահել են մշուշոտ պահեր, դրանք արդեն պատմության են անցել և այսօր որևէ նշանակություն չեն ներկայացնում»:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը նույնպիսի եղբայրական, քրիստոնեական հարաբերությունների մեջ է այլ եկեղեցիների պետերի հետ:

Սակայն դեռևս եկեղեցիների միության ճանապարհի վրա կան բավաժիվ խոչընդոտներ, արգելքներ:

ինչպես անցյալում, այսօր էլ Հռոմի Եկեղեցին յուրահատուկ ձևով է հասկանում եկեղեցական միության հարցը:

Անցյալում, Հայ և Կաթոլիկ Եկեղեցիների հարաբերությունների մեջ եղել են թուրքիմացություններ և հաճախ պայքարներ: Հայ Եկեղեցին ստիպված դիմել է ինքնապաշտպանության, Կաթոլիկ Եկեղեցու կողմից իր դեմ կատարված այդ հարձակումների դեմ, որոնք երբեմն նույնիսկ վայելում էին կաթոլիկ պետությունների աջակցությունը, ինչպես Կիլիկյան շրջանում, այնուհետև Լեհաստանում, Պոլսում, ԺԸ և ԺԹ դարերում:

Հաճախ Կաթոլիկ Եկեղեցու հարձակումների վրին է դարձել Զրիստոսի փոքրիկ հոտը՝ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին:

Այս բոլորը սակայն անցյալի տխուր հուշ է և Հայ Եկեղեցին փակված է համարում պատմության այդ տխուր էջը և առանց որևէ նախապաշարման և հին հիշողությունների դառնության, հաշտ և սիրալիր, քրիստոնեական եղբայրական հոգով է մոտենում բոլոր նրանց, որոնք Զրիստոսի անունով են գործում, հակառակ այն տխուր փաստի, որ այսօր էլ, դժբախտաբար, Կաթոլիկ Եկեղեցու շրջանակից ներս, կան եկեղեցիների միությունը խանգարող, հայ և կաթոլիկ ժողովուրդները իրարու դեմ գրգռող մարդիկ, որոնք աշխատում են ավելորդ բյուզանդական վեճեր հարուցել, թունավորել հայ կյանքը և երկու եկեղեցիների հարաբերությունները թշնամացնել, ժամանակավրեպ մտայնություններով և կեղծ փաստարկումներով, ինչպիսին էր վերջերս Հ. Սահակ Կոզյանի ծանոթ վնասաբեր գիրքը:

Անցյալում նմանօրինակ նախապաշարումներ, անհասկացողություններ, քրիստոնեական սիրո և հանդուրժող ոգու պակասը թանձր վարագույրներ են քաշել քրիստոնեական եկեղեցիների

միջև, արգելք են հանդիսացել համագործակցության և միության:

Այժմ ժամանակն է որ քրիստոնյա ողջ աշխարհը, համաքրիստոնեական իմաստով, բոլորվի նույն սեղանի շուրջ գործնական նպատակներով, հիմնաքարը դնելու համար ապագա եկեղեցական գործակցության:

Թող յուրաքանչյուր եկեղեցի հավատարիմ մնա իր դավանական, ծիսական, ազգային ավանդություններին, աստվածաբանական և կանոնական մտածողության իր կերպին, բայց միանա Զրիստոսի սիրով գործնական նշանակություն ունեցող հարցերում:

Հայ Եկեղեցին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գլխավորությամբ, հավատում է, որ Եկեղեցիների համաշխարհային խորհուրդը կոչվել է իրագործելու այս վեճի նպատակը, մեր օրերին:

«Մենք այն համոզումն ունինք նաև, թե Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդը, իր ապագա գործունեության ընթացքին, հետպահեստ ավելի պիտի ձգտի իր գործունեությունը կապել մարդկության ներկա կյանքի մեծ հարցերու հետ. իր բարերար նպաստը բերելու ավելի առաջադրությամբ, ի կենսագործումն սիրո, եղբայրության և խաղաղության աստվածառաք պատգամներուն», — գրում է Վեհափառ Հայրապետը իր վերոհիշյալ ապրիլ 26 թվակիր պաշտոնական նամակում:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը, իր գլուխը ունենալով Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին, իր աղոթքներն ու ջանքերը միացնում է բոլոր այն ավելի ջանքերին ու ձեռնարկներին, որոնց նպատակն է քրիստոնեական եղբայրություն և սեր հաստատել, և սրտեռանդն աղոթում է ամեն օր Զրիստոնեական Եկեղեցու ճշմարիտ միության համար:

«Աղաչեսցուք պամենական Աստուած վասն միայնոյ, Սուրբ, Կաթողիկե և Առաքելական Եկեղեցւոյ»:

